

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Dokumenty synodów od 50 do 381 roku - recenzja

Author: ks. Jacek Kempa

Citation style: ks. Kempa Jacek. (2006). Dokumenty synodów od 50 do 381 roku - recenzja. "Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne" T. 39, nr 2 (2006), s. 451-453

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2006, t. 39, z. 2, s. 451–453

Dokumenty synodów od 50 do 381 roku. Układ i opracowanie A. Baron, H. Pietras, Kraków, Wydawnictwo WAM 2006 (Seria: Synody i Kolekcje Praw, t. 1), XXXII + 356 + 295* s. (tekst polski z osobną numeracją stron), ISBN 83-7318-545-3

Prezentowana książka, rozpowszechniana również pod łacińskim tytułem *Acta synodalia*, stanowi pierwszy tom nowej serii. Seria ta ze względu na temat, a także sposób edycji przypomina, że idzie tu o kontynuację programu, którego owocem jest czterotomowe wydanie *Dokumentów soborów powszechnych* (Kraków 2001–2005). Tym samym niniejsza prezentacja może przede wszystkim odwołać się do znanych już walorów tamtego, ukoń-

czonego już wydania. Także w nowym tomie znaleźć można równoległą prezentację tekstów w językach oryginalnych i ich polskich tłumaczeń, tym razem tekstów synodalnych obejmujących synody z lat 50 do 381. Jak wyjaśniają redaktorzy we wstępie, podstawą omawianej edycji jest stare wydanie G. D. Mansiego, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*. W przypadku istotnych rozbieżności, pojawiających się w nowszych edycjach tekstów, redaktorzy umieszczają odnośne uwagi w notach.

Zbiór tworzą same dokumenty synodalne, nie zaś korespondencja wokół synodów czy też współczesne im komentarze. W porównaniu z serią tekstów soborowych zauważyć też można, że redaktorzy zrezygnowali z wprowadzeń do poszczególnych synodów; krótkie wyjaśnienia znaleźć można natomiast w przypisach do nagłówków kolejnych synodów. Warto zaznaczyć, że tego typu przypisy wyjaśniające zostały czytelnie odróżnione od przypisów źródłowych. Całość uzupełnia szereg indeksów. Wśród nich wypada odnotować obecność wysoce pomocnego indeksu rzeczowego.

Przedstawione w tomie dokumenty obfitują w bogactwo treści związanych z kształtowaniem się doktryny i z rozstrzygnięciami w sprawach dyscypliny życia Kościoła, naświetlających przy tym wiele faktów z jego historii. Tak na przykład zbiór ten daje okazję do wnikliwej analizy tradycji prawnej wczesnego Kościoła, wypracowywanej w niezwykle burzliwym okresie ścierania się rozmaitych wpływów, rzutujących na formy duchowości i kształtowanie się obyczajowości chrześcijan. Redaktorzy wspomagają pracę nad tym wycinkiem treści synodalnych, podając odnośniki zarówno do poprzednich synodów i do *Kanonów Apostolskich*, jak i do średniowiecznego *Corpus Iuris Canonici*. Ten starannie wydany tom, jak i z pewnością cała seria, stanie się na pewno dziełem standardowym, ważnym narzędziem pracy dla szeregu specjalistów. Spektrum potencjalnych użytkowników tego zbioru źródeł jest szerokie: historycy Kościoła, teologowie systematycy, kanoniści, pastoralicy. Z pewnością okaże się on także użyteczny dla szeregu specjalistów niezwiązanych bezpośrednio z dziedzinami teologicznymi. Co do przydatności dla badań naukowych takiego krytycznie opracowanego zbioru źródeł nie trzeba przekonywać nikogo. W tym omówieniu chciałbym natomiast zwrócić uwagę na walory zbioru w dydaktyce w obszarze teologii dogmatycznej.

W zajęciach z dogmatyki w nieuchronny sposób akcentuje się gotowe rozwiązania teologiczne i rozstrzygnięcia kościelne. Nie może się to jednak odbywać bez przedstawienia logiki rozwoju myśli teologicznej. Zwykle czyni się to przez analizę dzieł teologicznych; w okresie pierwszych wieków dotyczy to ojców Kościoła. *Acta synodalia* dostarczają nowego rodzaju źródeł do badania skomplikowanego przebiegu poszukiwań teologicznych i uchwycenia rozwoju doktryny Kościoła. Analiza wypowiedzi kolejnych synodów, zajmujących się podobnymi zagadnieniami, pozwala dostrzec zarówno nowe propozycje terminologiczne, jak i teologiczne interpretacje. Wszystko to zaś dzieje się już nie w swobodnym dyskursie, ale na poziomie kościelnych rozstrzygnięć. Na tym to poziomie *Acta synodalia* oddają tematyczną specyfikę debaty doktrynalnej pierwszych wieków. Jak wykorzystać to w dydaktyce?

Czas do soboru konstantynopolańskiego I znany jest przede wszystkim jako okres kształtowania się doktryny trynitologicznej, zarazem jest to ściśle z tym związany ważny etap kształtowania się dogmatu chrystologicznego. Przedstawione w *Acta synodalia* treści doktrynalne koncentrują się przede wszystkim na tej problematyce. Idzie więc nade wszystko o zmienne losy szeroko pojętego kryzysu ariańskiego, które w zamieszczonych tu dokumentach znajdują znakomite odbicie. Zbiór unaocznia wielowarstwowość zagadnienia. Rozstrzygnięcia ściśle doktrynalne jawią się w powiązaniu z sytuacją polityczną w cesarstwie, z problemami obyczajowo-dyscyplinarnymi w Kościele czy wreszcie z problemami leksykalnymi, na jakie natrafiają przedstawiciele Kościoła z różnych jego obszarów. Także utrwalone w dokumentach synodalnych spory o potępienie i rehabilitację na prze-

mian Ariusza lub Atanazego dają wgląd w tę złożoną sytuację; podobnie rzecz ma się ze skomplikowanym przebiegiem recepcji wyznania nicejskiego. Właśnie ta wielowarstwowość problematyki doktrynalnej zawartej w orzeczeniach synodalnych może być gruntownie omówiona w ramach zajęć dydaktycznych, szczególnie na ćwiczeniach z historii dogmatów (bądź odpowiedniej części danego traktatu dogmatycznego). Jest tu modelowa wręcz okazja do przeanalizowania recepcji poszczególnych kluczowych terminów pozabiblijnych, które miały ostatecznie wpisać się w naukę Kościoła: studenci mogą prześledzić na przykład wysuwane na synodach racje za przyjęciem *homoousios* bądź za jego odrzuceniem, mogąc w ten sposób bliżej zrozumieć skomplikowany proces recepcji *Niceanum*. Przy okazji, w obliczu trwających sporów, łatwiej można się przekonać o przełomowym charakterze wprowadzenia do *Credo* terminów pozabiblijnych.

Obok tego jednego zagadnienia, które jest przedmiotem sporu utrwalonego w całym szeregu dokumentów, zaznaczyć trzeba przede wszystkim obecność wielu wyznań wiary formułowanych na synodach (wszystkie odnośniki podane są w indeksie tematycznym). Tu otwiera się dla studentów znakomite pole do pracy porównawczej. Do tej pory w naszej dydaktyce mogliśmy zasadniczo korzystać tylko z *Breviarium Fidei*, w którym z okresu do roku 381 znajduje się tylko kilka wyznań wiary. Denzinger-Hünemann w swoim najnowszym wydaniu oferuje ich o wiele więcej, ale tu pozostaje problem ograniczonego zastosowania w dydaktyce ze względów językowych. Zbiór *Acta synodalia* nie tylko rozwiązuje problem dostępności językowej, ale daje też pełny chronologiczny przegląd wyznań formułowanych na zgromadzeniach kościelnych. Jest tu więc, jak się wydaje, nowy treściowy obszar do zagospodarowania przez osoby przygotowujące ćwiczenia z dogmatyki, w którym można skoncentrować się na diachronicznej analizie rozwoju różnych – wedle zapotrzebowania – wątków doktrynalnych.

Osobną frapującą dziedzinę utrwaloną na synodach stanowiły debaty trynitologiczne, w których w szczególny sposób ujawniły się trudności terminologiczne oraz te związane z uzgodnieniem wzajemnych odpowiedników w językach łacińskim i greckim. Można więc wykorzystać na przykład zamieszczone w zbiorze rozstrzygnięcia synodów rzymskiego (263) i w Sardycy (343–344), by przeanalizować ze studentami wpływ tych trudności językowych na problemy z precyzyjnym ujęciem wolnej od skrajności nauki o Trójcy Świętej.

Inne tematy doktrynalne pojawiają się poza wyznaniem wiary, czyli samodzielnie, w dużo mniejszym wymiarze. Sam ten fakt też może okazać się cennym rozpoznaniem dla studentów. Tak na przykład pojawiający się temat adopcjanizmu Pawła z Samosaty omawiany jest bardziej jako problem dyscyplinarny niż doktrynalny. Podobnie rzecz ma się z rozstrzygnięciami dotyczącymi chrztu; tutaj można by podjąć próbę wyinterpretowania podstaw doktrynalnych z ustalanych praktyk dotyczących chrztu, na przykład problemu chrztu udzielanego u heretyków.

Wspomniane wyżej zagadnienia doktrynalne, a także jeszcze inne, choć pojawiające się w mniejszym stopniu na przedstawionych synodach, łatwo odnaleźć w indeksie rzeczowym. Z pewnością można więc omawiany zbiór dokumentów wykorzystać jeszcze w innych dziedzinach dogmatyki. Na uwagę zasługiwałaby w każdym razie, poza wspomnianą trynitologią i chrystologią, także eklezjologia i sakramentologia.

Można wyrazić nadzieję, że przy współczesnym przeorientowaniu w dydaktyce teologicznej na aktywną pracę studentów niniejszy tom zawierający źródłowe teksty w językach oryginalnych i równocześnie tłumaczeniach, opatrzone w niezbędne komentarze i indeksy, będzie ważnym narzędziem pracy, rozszerzającym ofertę źródeł kościelnych w stosunku do wspomnianych już *Dokumentów soborów powszechnych*.